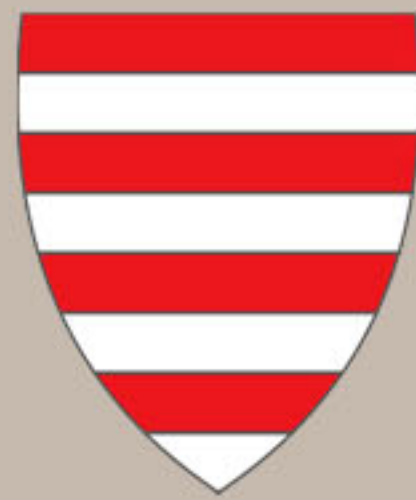

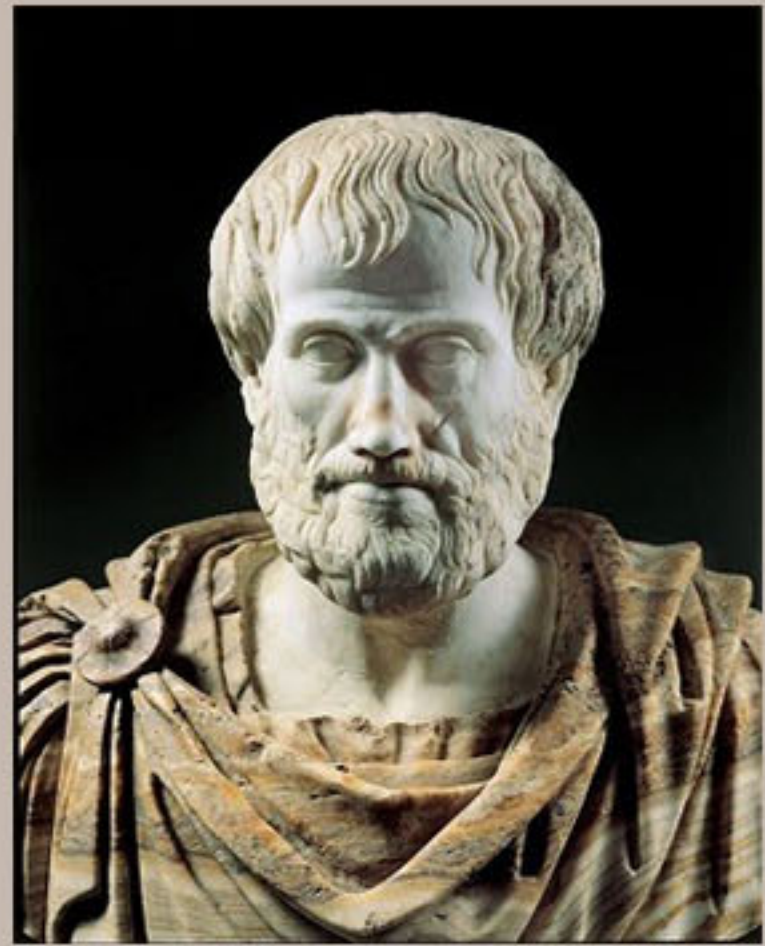
Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури ВО КМР (КМДА)
Музей історії Десятинної церкви

Монархічні династії в історії Русі-України

Київ, 2023

*Монархія – форма державного правління, за якої найвища державна влада повністю (необмежена, абсолютна монархія) або частково (станова, обмежена, конституційна монархія) належить (персоніфікується) одній особі – спадкоємному або ж виборному монархові. Слово у латинську мову запозичено з давньогрецької і походить від давньогрецьких слів *μόνος* – один, єдиний, і *αρχή* – влада, панування. Найдавніші монархії розвинулися внаслідок розвитку родоплемінного ладу, коли влада (старійшин, військова і релігійна) над племінними об'єднаннями персоніфікувалася. У давніх суспільствах важко провести межу між вождівством (з обранням, чи затвердженням очільника) і власне монархією (з переважанням успадкування влади).*

«Розглядаючи вище форми державного устрою, ми розподілили їх так: три правильні форми – монархія, аристократія й політія, і три форми, що відхиляються від правильних, – тиранія як противага монархії, олігархія – аристократії, демократія – політії».
Арістотель (384–322 рр. до н. е.).

За Арістотелем: Царська влада (монархія) – форма правління, за якої влада належить одному володареві, що отримує її у спадок, або ж до влади приходять обранець. Спотворенням царської влади є тиранія. Аристократія – форма правління, за якої верховна влада належить громадянам, які мають власність та беруть до уваги найвище благо держави. Спотворенням аристократії є олігархія (форма правління, за якої верховна влада належить громадянам, які мають власність та беруть до уваги вигоду заможних громадян). Політія – форма правління, коли заради суспільної користі править більшість. Як правило, в політії верховна влада зосереджена в руках воїнів, які озброюються за власний рахунок. Цю форму правління Арістотель вважає найкращою, оскільки «маса менш схильна до руйнування». Спотворенням політії є демократія (влада, яка бере до уваги не суспільне благо, а вигоду бідних, тобто жебраків). Також Арістотель визначає політію як об'єднання олігархії та демократії.

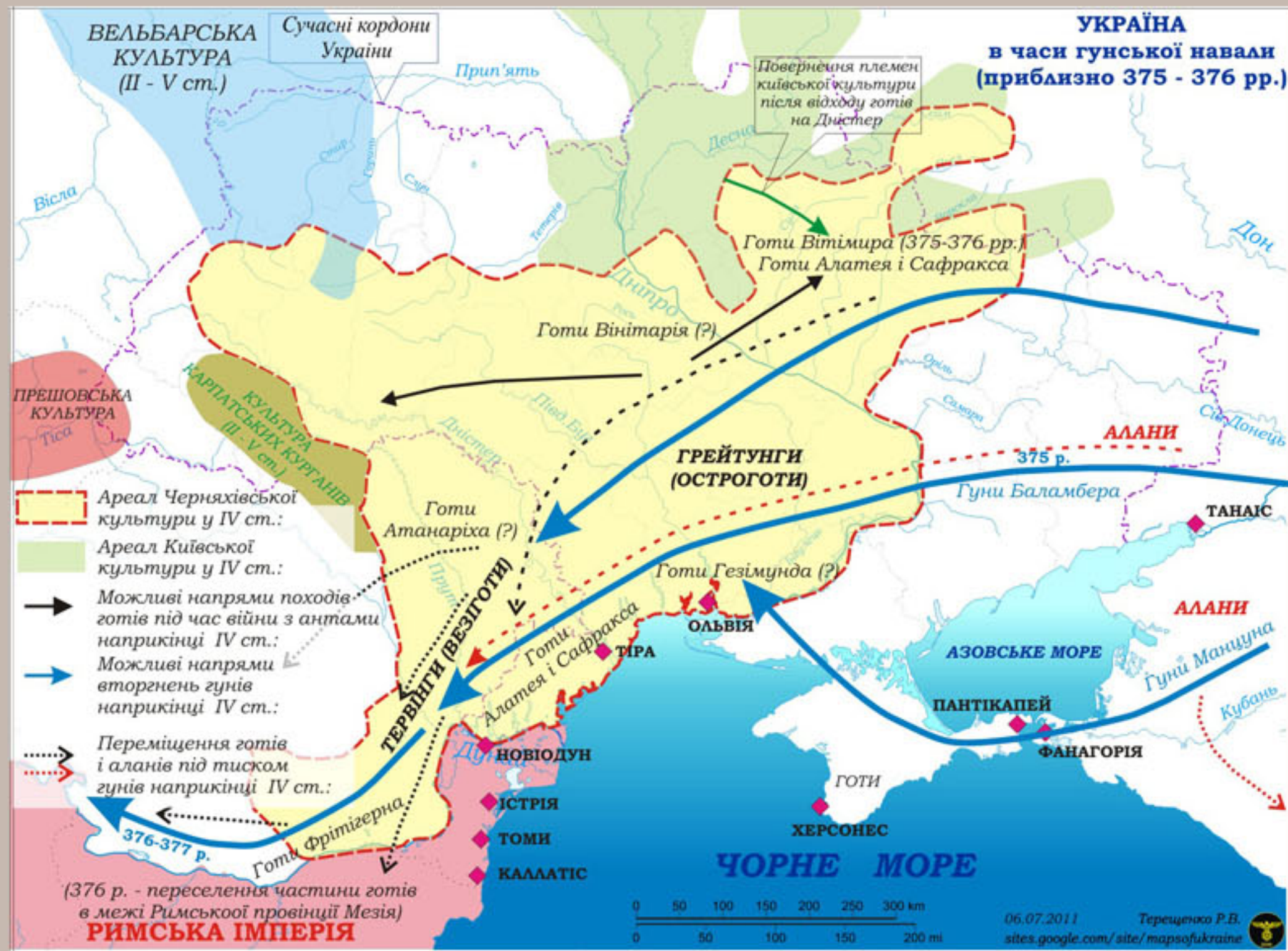
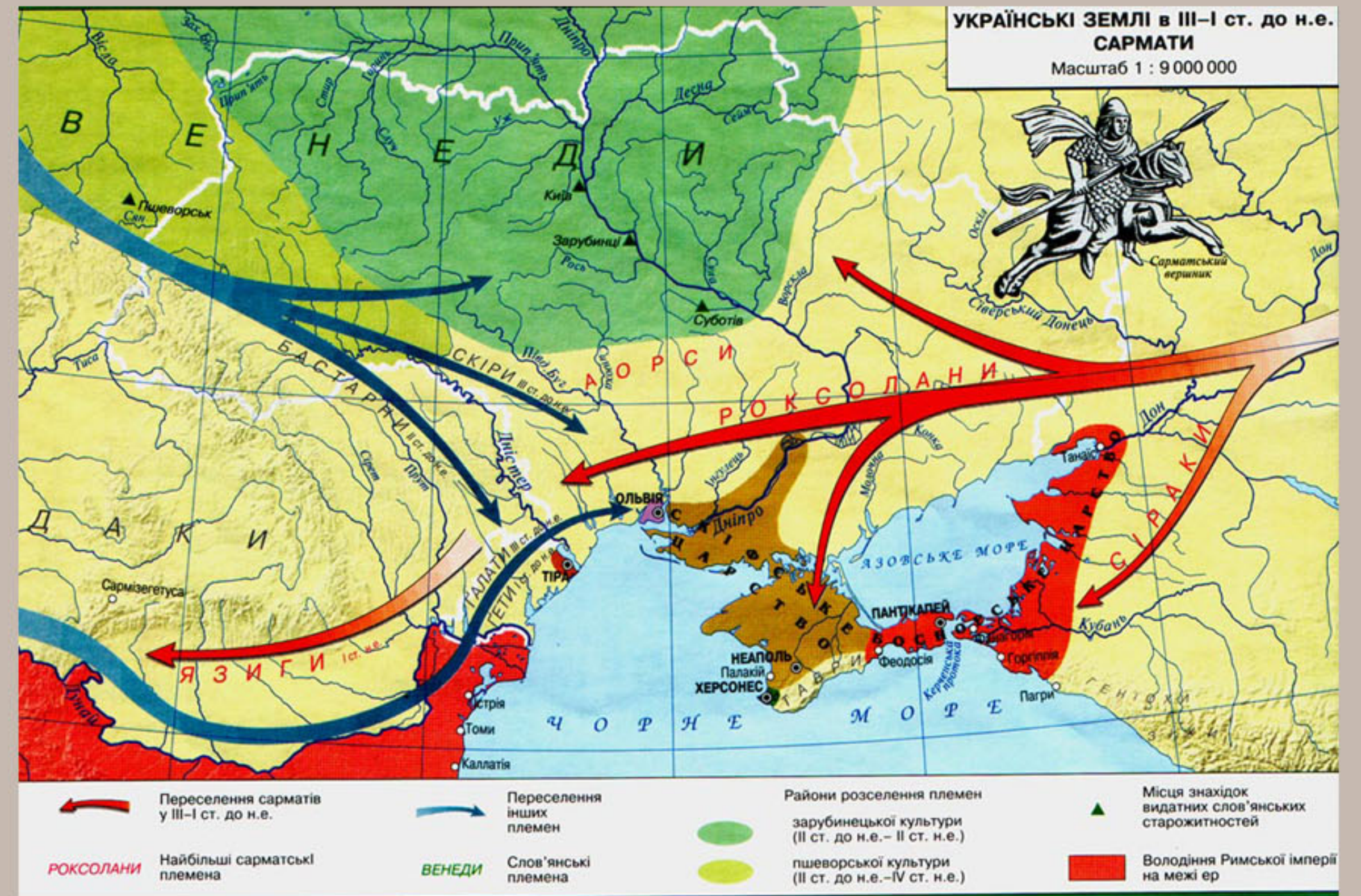

Британська королівська сім'я

Японська імператорська сім'я

Інститут монархічної влади пройшов довгий шлях від вождя племінних союзів до сучасних символів державності. У нинішньому світі монархії збереглися навіть у розвинутих демократичних країнах як уособлення історичної і політичної традиції та єдності громадянського суспільства.

Найдавнішими державами зі спадковими монархами (династіями) на території України були Скіфія, Боспорське царство, сарматські кочові держави, «імперії» готів і гунів.

Велика кількість геральдичних і генеалогічних легенд Центральної Європи були пов'язані з «рицарями, воєводами і князями» часів Аттіли.

Аттіла. Ілюстрація Гартманна Шеделя до Нюрнберзької хроніки (1440-1514)

Історія Руської держави у IX–XIII ст. пов'язана з династією Рюриковичів. Назва династії походить від її легендарного засновника – новгородського князя-варяга Рюрика. Згідно з легендарними свідченнями «Повісті минулих літ», у 862 році

до правління північним союзом племен словен, кривичів, чуді і весі були запрошені варязькі князі.

«Вигнали [чудь, словени, кривичі і весь] варягів за море, і не дали їм данини, і стали самі в себе володіти. І не було в них правди, і встав рід на рід, і були усобиці в них, і воювати вони між собою почали. І сказали вони: «Пошукаємо самі собі князя, який би володів нами і рядив за угодою, по праву». Пішли вони за море до варягів, до русі. Бо так звали тих варягів – русь, як ото одні зветься севянами, а другі – норманами, англами, інші – готами, – отак і ці. Сказали русі чудь, словени, кривичі і весь: «Земля наша велика і щедра, а порядку в ній нема. Ідть-но княжити і володіти нами». І вибралися троє братів із родами своїми, і з собою всю узяли русь. І прийшли вони спершу до словен, і поставили город Ладогу. І сів у Ладозі найстарший [брат] Рюрик, а другий, Синеус, – на Білім озері, а третій, Трувор, – в [городі] Ізборську. І од тих варягів дістала [свою] назву Руська земля. А по двох літах помер Синеус і брат його Трувор, і взяв Рюрик волость усю один. І, прийшовши до [озера] Ільменя, поставив він город над Волховом, і назвали його Новгородом. І сів він тут, князюючи і роздаючи мужам своїм волості, [звелівши їм] городи ставити: тому – Полоцьк, тому – Ростов, другому – Білоозеро. А варяги по тих городах є приходні. Перші насельники в Новгороді – словени, а в Полоцьку – кривичі, в Ростові – меря, у Білоозері – весь, в Муромі – мурома. І тими всіма володів Рюрик».

Літопис Руський.

Портрет Рюрика із «Царського титулярника» 1672 рік

Запрошення варязьких князів. Мініатюра з Радзивіллівського літопису. Кінець XV ст.

Літописні повідомлення про перших князів русів носять напівлегендарний характер. Олег Віщий – київський князь, який обклав даниною більшість східнослов'янських територій, названий родичем Рюрика, правителем при малолітньому княжичі Ігорі. Літописці не сумнівалися в його князівському достоїнстві. У «Слові про закон і благодать» найстаршим попередником і дідом Володимира Великого названо Ігоря. Він же є фактичним засновником руської княжої династії, незаперечні відомості про якого є в іноземних писемних джерелах.

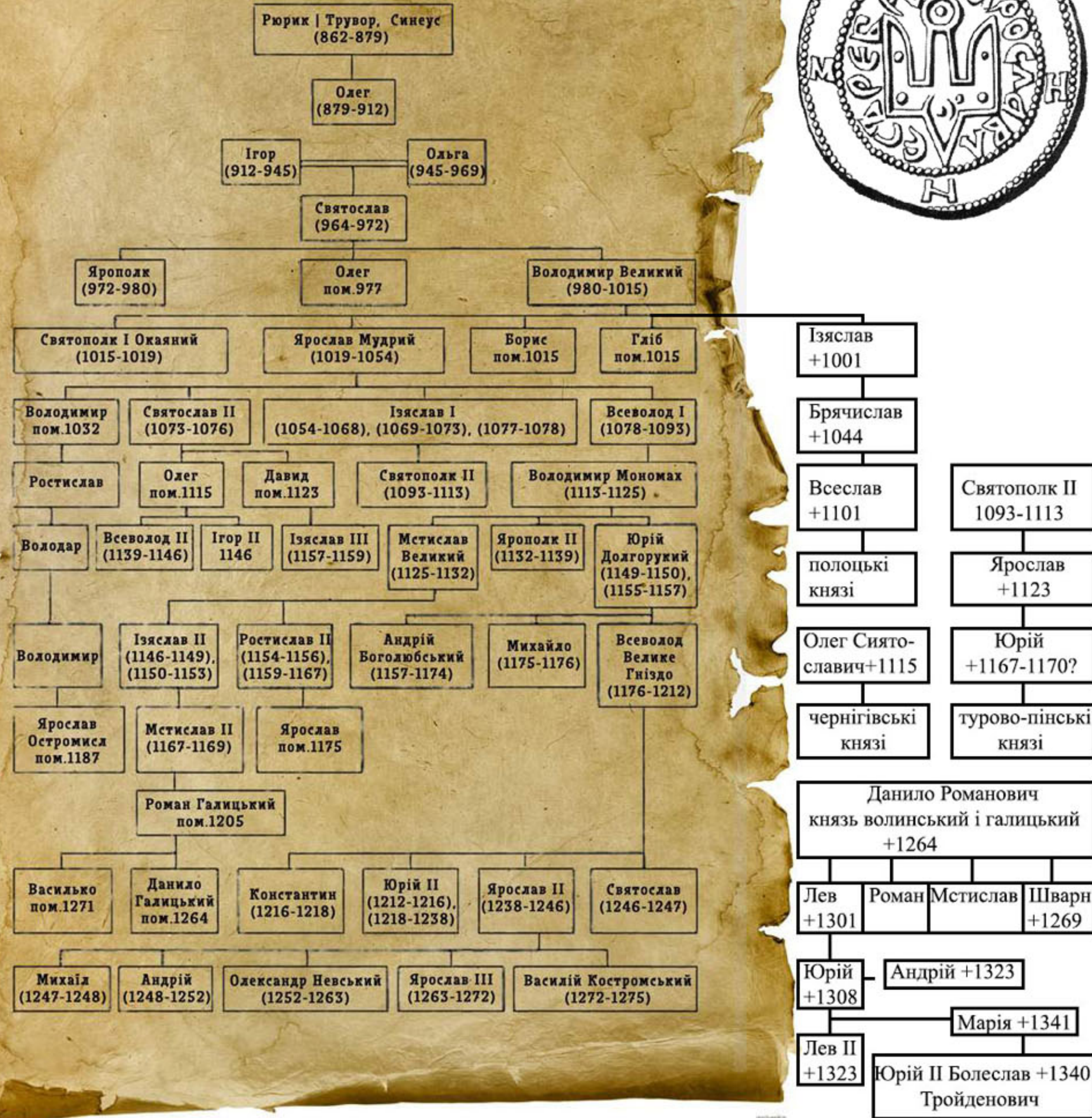

«Похвалімо ж і ми, по силі нашій, хоч малими похвалами, того, хто велике і дивне діло сотворив, нашого вчителя і наставника, великого кагана нашої землі Володимира, онука старого Ігоря, а сина славного Святослава, про мужність і хоробрість якого в літа його володарювання слух пройшов по багатьох сторонах, а звитяги його і могутність поминаються й пам'ятаються ще й нині. Не в хурідній бо і невідомій землі володарював той, а в Руській, про яку відати і чути на всі чотири кінці землі. Сей каган наш Володимир славним од славних народився, благородним од благородних. І, дійшовши літ і снаги, змужнівши, в моці й силі вдосконалившись, мужністю й умислом дозрівши, єдинодержцем став землі своєї, підкоряючи під себе навколишні сторони – ті миром, а непокірні мечем».

«Слово про закон і благодать»

Рюрик, Олег і малолітній Ігор. Мініатюра з Радзивілівського літопису. XV ст.

Правління династії Рюриковичів (IX-XIII ст.)

В XI–XII ст. у династії утворилося багато гілок князівських сімей, найвідоміші з яких: полоцька (нащадки Ізяслава Володимировича, сина Володимира Великого), галицька (нащадки старшого онука Ярослава Мудрого Ростислава Володимировича), турово-пінська (нащадки Святополка Ізяславича), чернігівська (нащадки Давида Святославича й Олега Святославича – Ольговичі), три гілки Мономаховичів (волинські – нащадки Ізяслава Мстиславича, смоленські – нащадки Ростислава Мстиславича, володимиро-суздальські – нащадки Юрія Володимировича Долгорукого).

Святослав Ярославич з родиною.
Ізборнік Святослава. 1076 рік

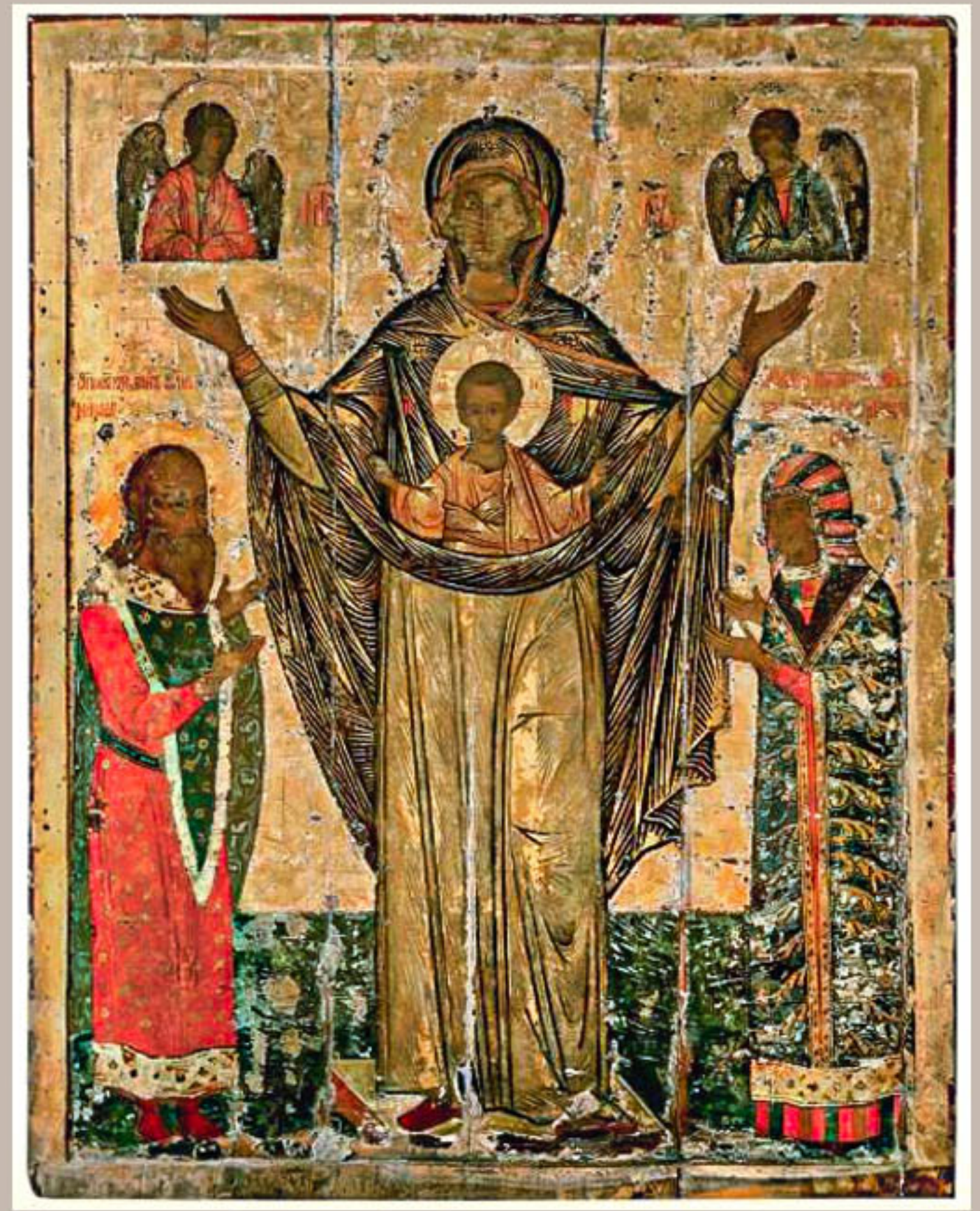
Володимир Мономах

Зображення Войшелка на Лавришівському Євангелії і його прорис. XIII–XIV ст.

Уявний образ Міндовга з «Хроніки європейської Сарматії» Алессандро Гваньїні. 1578 рік

Мірожська Богоматір зі святим князем Довмонтом та його дружиною Марією Дмитрівною. XVI ст.

У 1219 році союз литовських князів уклав мир з Волинським князівством. Близько 1240 року Міндовг об'єднав під своєю владою литовські землі та частину північно-західної Русі. У 1251 році він охрестився і прийняв королівський титул. До початку XIV ст. литовські князі (у т. ч. з роду Міндовга) вступили в активні військово-політичні та династичні стосунки з руськими князівствами й державними утвореннями від Галича до Новгороду. Деякі з них стали дуже популярними і після смерті були зараховані до лику святих (Войшелк і Довмонт). Відбувалася фактична взаємна інкорпорація литовських князів у політичну структуру прикордонних земель Русі і литовських земель у давньоруські політичні утворення династичним і військово-політичним шляхами. Результатом цього стали поява та зростання могутності Великого князівства Литовського і Руського за Гедиміна.

Гедимін – нащадок або родич Міндовга (його правнук чи син племінника Войшелка). Розширив межі Литви за рахунок приєднання Мінського, Вітебського та Турово-Пінського князівств. Поширив свій вплив на Смоленщину й Волинь. За спірною літописною легендою, здійснив походи на Волинь і Київщину (1323–1324). Титулував себе «королем литовців і русинів». Легендарний засновник Вільнюса. Литовський національний герой. Хрещене ім'я за однією з версій – Прокопій. На престоли руських

князівств були посаджені діти Гедиміна. Він був тричі одружений і від трьох шлюбів мав сім синів. За літописами XV–XVI ст., за життя розділив володіння між синами: Монвід (бл. 1300–1348) – Кернаве і Слонім; Наримунт (бл. 1300–1348) – Пінськ; Ольгерд (1296–1377) – Крев; Коріят (бл. 1300–1362) – Новогрудок; Любарт (бл. 1300–1384) – Володимир, Луцьк (Волинське князівство); Кейстут (1297–1382) – Жмудь, Троки і Гродно; Явнут – Вільне. Крім того, шість дочок Гедиміна взяли династичні шлюби: Анна (Альдона) (бл. 1309 – 26 травня 1339) – перша дружина польського короля Казимира III; Даннила (Єлизавета) (бл. 1302–1364) – з 1316 дружина Вацлава, князя плочького; Офка (Євфимія) (бл. 1310 – 5 лютого 1342) – з 1331 дружина Юрія II Болеслава, князя Галицько-Волинського; Марія (?–1349) – від 1320 року дружина Дмитра Михайловича Грізні Очі, великого князя тверського і владимирського; Бірута (умовне ім'я; бл. 1315/1319 – червень 1339) – дружина Андрія Козельського; Айгуста (Анастасія) (бл. 1316/1321 – 11 жовтня 1345) – з 1333 дружина великого князя московського Семена Гордого.

Гедимін. Гравюра XVI ст.

Велике князівство Литовське, Руське і Жемайтійське від Міндовга до Гедиміна. XIII–XIV ст.

У часи правління синів Гедиміна – Ольгерда та Кейстута – з-під ординської залежності були звільнені Київщина, Чернігівщина, Новгород-Сіверщина, Поділля. Завершилася зміна династії Рюриковичів на головних столах Русі. Князівства Русі-України карбували

власні монети. За Вітовта почалася централізація Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського, поступова заміна князівств на намісництва. Нащадки Монвіда, Кейстута, Коріята і Любарта перервалися за чоловічою лінією у 2-му або 3-му поколіннях. Нащадки Наримунта, Ольгерда і Євнута утворили роди, які прийнято називати Гедиміновичами, серед них були королівська династія Ягеллонів, польські, литовські та українські князівські роди: Збараські, Вишневецькі, Сангушки,

Несвицькі, Порицькі, Воронецькі, Чорторийські, Корецькі, київські князі Олельковичі, а також московські роди Голіцини, Куракіни, Хованські, Трубецькі, Патрикєєви, Мстиславські, Більські та інші.

Ольгерд. XVI ст.

Печатка Кейстута. 1379 рік

КНЯЗИ ГЕДИМІНОВИЧИ ТА ОЛЬГЕРДОВИЧИ В УКРАЇНІ

Територія Галицько-Волинської держави за останніх князів (близько 1340 р.)

Землі польської корони за правління Казимира III (1333-1370 рр.)

Перемога польсько-литовського війська над тевтонськими лицарями в 1410 р.

Землі, придані до Польщі після поразки Тевтонського ордену (1466 р.)

Велике князівство Литовське наприкінці правління Гедиміна (1316-1341 рр.)

Землі, придані до Великого князівства Литовського за Ольгерда (1341-1377 рр.)

за Вітовта (1392-1430 рр.)

Етапи поглинання західноукраїнських земель польським королівством

1349 р. 1432 р.

1366 р. 1447 р.

— Західна межа земель, що завоював великий князь московський до кінця XV ст.

1390 ☞ Місце битви із татарами й турками

☞ Західноукраїнські землі в складі Угорського королівства (1377–1387 рр.)

☞ Кревська унія між Польщею та Литвою (1385 р.)

Данило Романович

Печатка Лева Даниловича

Печатка Юрія I Львовича

Печатка Лева II Юрійовича

Андрій Юрійович

На початку XIV ст. вигасла династія Рюриковичів (Романовичів) на князівському престолі Галичини й Волині. Останнім достовірним Рюриковичем Галицького князівства був Лев II Юрійович (XIII ст. – до червня 1323) – галицький князь у 1308/1315–1323 роках, співправитель Королівства Русі разом із братом Андрієм Юрійовичем (волинським князем). Вони були правнуками короля Данила Галицького. Імовірно, загинули у воєнному зіткненні із Золотою Ордою. У литовсько-білоруських хроніках XV ст. згадується Володимир Львович, князь Володимирський. Після смерті Романовичів князівствами Волині й Галичини правив Юрій II Болеслав Тройденович із династії П'ястів (1298 або між 1311 і 1314–1340, 1325–1340 роками – руський князь і господар земель Волині та Галичини). Він був сином мазовецького князя Тройдена I та його дружини Марії Юріївни, доньки князя Юрія Львовича, тобто онуком останнього.

Печатка Казимира III Великого

Львівський квартник
Казимира III Великого

Денарії Любарта Гедиміновича

Б. Папроцький. Портрет Любарта.
1578 рік

У 1340 році Волинський престол у Луцьку посів Любарт-Дмитро Гедимінович (близько 1312/1300–1383) – великий князь волинський (1340–1383) та галицький (1340–1349, 1353–1354, 1376–1377). Він одружився з князівною з роду Романовичів Ганною (донькою Андрія Юрійовича?). Також, можливо, він був нащадком Романовичів за жіночою лінією. Любарт відразу вступив у багаторічну війну за галицький спадок з польським королем Казимиром III Великим. Казимир III доводив своє право отримати руську корону як представник династії П'ястів, до якої належав Юрій II Болеслав Тройденівич (отруєний боярами). Також він обґрунтовував свої претензії династичними зв'язками з Романовичами. Казимир був кузенком Юрія II, а також сином Ядвіги Каліської та онуком Блаженної Іоланти, рідної сестри королеви Русі Констанції. Він також був небожем Євфимії (тобто його рідна тітка була королевою Русі). А король Русі Юрій I доводився Казимиру не лише «дядьком через шлюб рідної тітки», а й двоюрідним дідом. Війна тривала у три етапи і після смерті головних претендентів.

Король Людовік I Великий

Король Владислав II Ягайло

Королева Марія I Анжуйська

Король Сигізмунд I
Люксембург

Печатка Великого князя Вітовта

Печатка Ядвіги Анжуйської

У 1377 році король Угорщини й Польщі Людовік I Великий (Анжуйський) оволодів Галичиною, Белзом і Холмом, а Любарт Гедимінович визнав себе васалом короля, зберігши більшу частину Волині. Наступного 1378 року Галицьке князівство було перетворено на королівську провінцію. Ягайло, який у 1385 році став не тільки Великим князем литовським, а й королем Польщі, через матір був правнуком Юрія I Львовича і міг вважати себе спадкоємцем як Гедиміна, так і Рюриковичів. Польські війська 1387 року здійснили похід на Галичину і забрали її з-під влади спадкоємців Людовіка I – Марії Анжуйської та її чоловіка Сигізмунда I Люксембурга. Угорські королі не визнали цієї анексії, вони продовжували титулувати себе «королями Галичини і Лодомерії», чим майбутні володарі угорської корони (Габсбурги) скористалися у XVIII ст. Але в той час ослаблення Угорщини й турецька агресія не сприяли поновленню боротьби за галицький спадок з Польщею, хоча претензії постійно згадувалися в міждержавних угодах. Остаточну війну між Литвою і Польщею за спадщину Королівства Русі припинено Острівською угодою 1392 року, підписаною Ягайлом та Вітовтом. Удільне волинське князівство існувало до 1452 року, а особливий статус цієї землі зберігався ще до 1565 року, коли було утворено Волинське воєводство. Белзьке князівство під владою мазовецьких П'ястів проіснувало до 1462 року.

Сигізмунд II Август.
Лукас Кранак Молодший. Бл. 1553 року

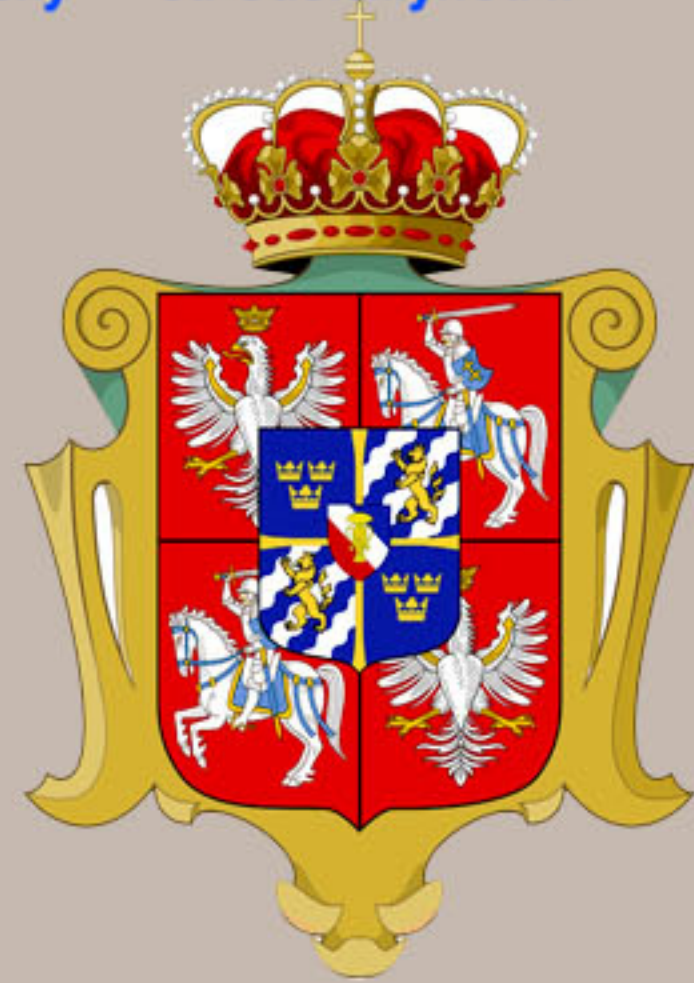
Герб Речі Посполитої
за Сигізмунда II

Сигізмунд III Ваза.
Марцин Кобер. 1590 рік

Владислав IV Ваза
Пітер Пауль Рубенс. 1624 рік

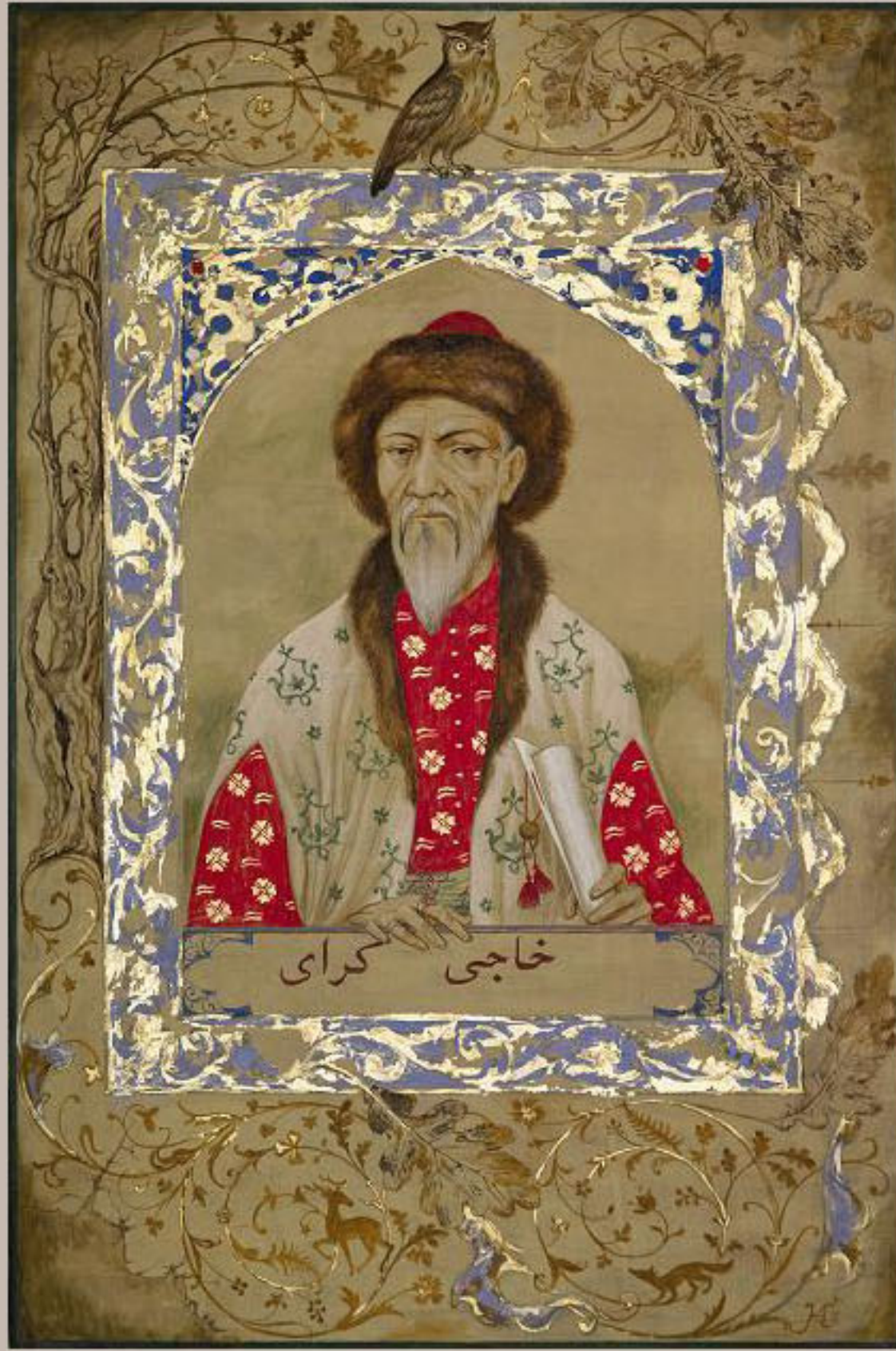
Герб Речі Посполитої
за династії Ваза

Печатка Війська Запорозького
за Григорія Лободи. 1592 рік

У 1569 році за правління останнього польського короля з династії Ягеллонів Сигізмунда II Августа було створено об'єднану державу Річ Посполита. Землі Русі-України ввійшли до володінь польської корони зі збереженням місцевих законів. У 1587 році королем було обрано онука Сигізмунда I Старого шведського королевича Сигізмунда III Вазу. Його спадкоємцями на троні Речі Посполитої стали Владислав IV та Ян II Казимир. На їх правління припав розквіт і початок кризи Польсько-Литовської держави, утворення Гетьманської держави в Україні й автономних територій Війська Запорозького Низового.

Хаджі I Ґерай. 1397–1466

Менґлі I Ґерай. 1445–1515

Іслям III Ґерай. 1604–1654

Шахін Ґерай. 1745–1787

Тамґа Ґераїв

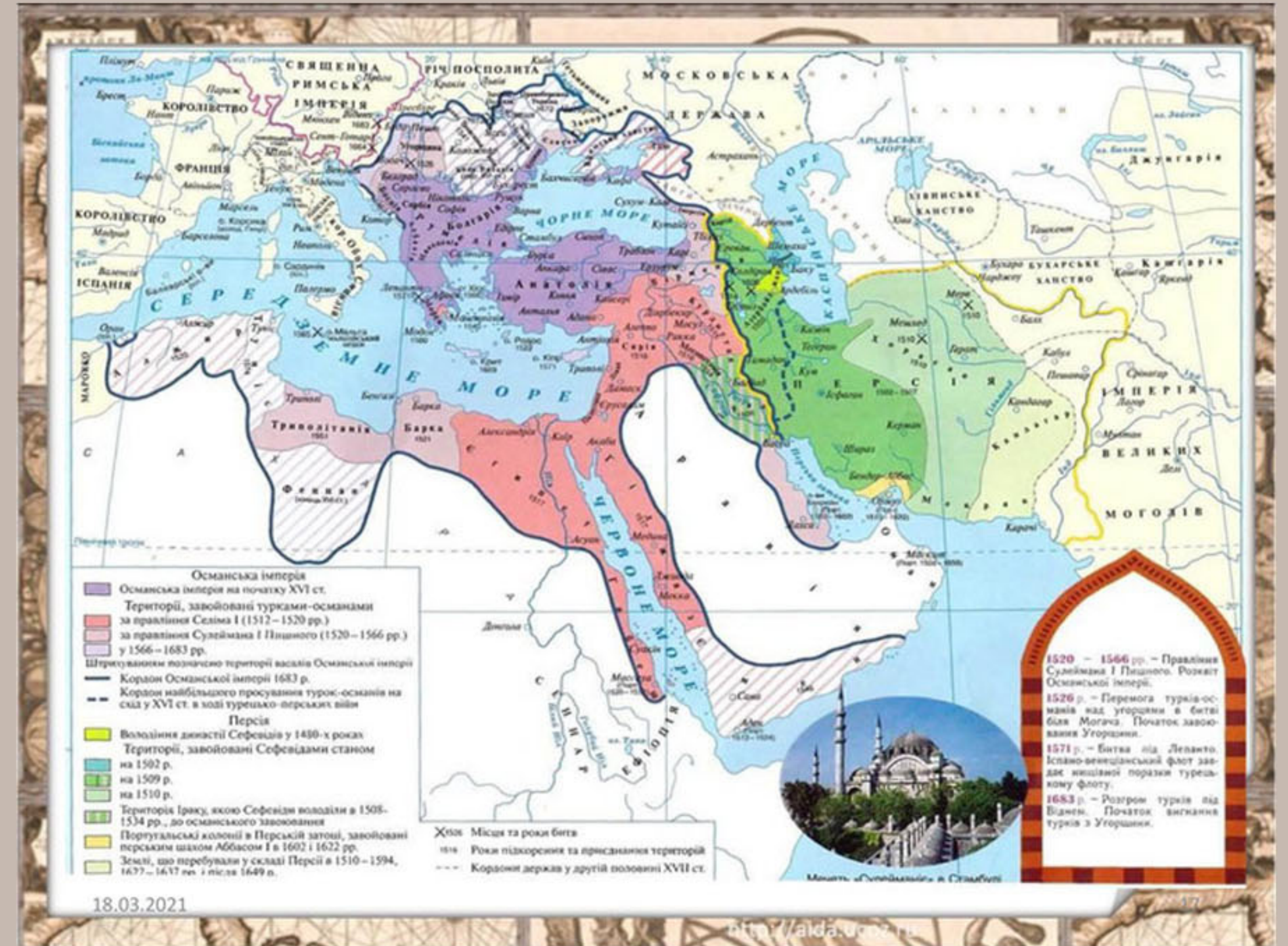
Кримське ханство засновано за сприяння Великого князівства Литовського й Руського Хаджі I Ґераєм у 1427–1449 роках унаслідок політичного розпаду Золотої Орди. У 1478 році, за правління його сина Менґлі I, визнала зверхність османського султана як халіфа мусульман-сунітів. На початку національно-визвольної війни українського народу (1648–1657) хан Іслям III Ґерай вступив у союз із гетьманом України Богданом Хмельницьким. Кримські хани з дому Ґераїв були у XVIII ст. протекторами Ханської України, земель Війська Запорозького Низового і північно-причорноморського степу. У 1783 році російська імперія анексувала територію Криму і ліквідувала державу кримських татар. Останній кримський хан Шахін Ґерай був змушений зректися престолу і виїхати до Османської імперії. Хани Шахбаз Ґерай (1787–1789) і Бахт Ґерай (1789–1792) управляли Буджаком (південь сучасної Одещини між Дністром і Дунаєм).

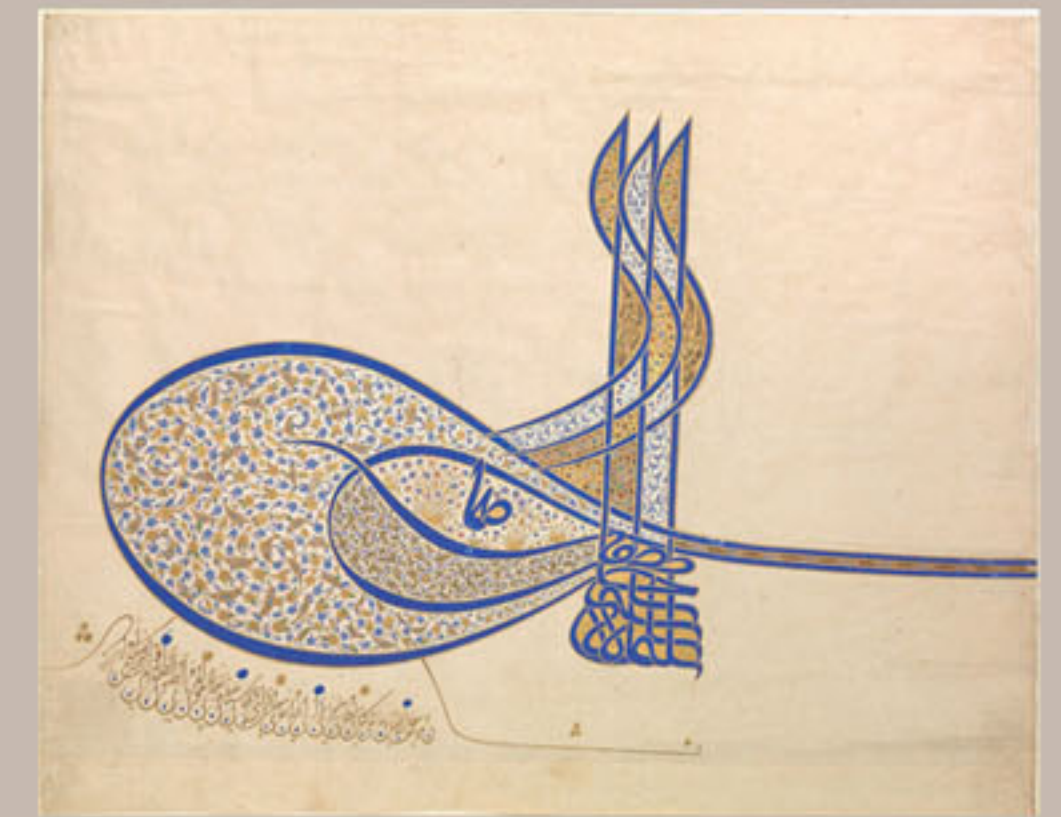
Осман I Газі. 1258–1326.
Засновник династії

Мехмед II Фатіх. 1432–1481.
Завойовник Константинополя

Османи – турецька династія, представники якої правили Османською імперією протягом усього часу її існування (1299–1922). Заснована Османом I Газі, першим правителем Османського бейства в Анатолії, на базі якого пізніше було створено імперію. Нащадки правлячого дому живуть понині. З кінця XV ст. (Мехмед II Фатіх) і до XVIII ст. Кримська держава контролювала причорноморські степи, а Османська імперія мала свої фортеці в гирлах великих річок. У місцях переправ і бродів на Дніпрі протягом усього середньовіччя й раннього модерного часу існували поселення осілого населення. З кінця XV ст. писемні джерела фіксують активну інфільтрацію населення на ці території з північніших територій і, врешті, появу низового козацтва. Для XVII–XVIII ст. документально й археологічно зафіксовано присутність українського населення в причорноморських містах.

Тугра Сулеймана Пишного. 1494–1556

Богдан Хмельницький

Юрій Хмельницький

Петро Дорошенко

Мехмед IV

Ахмед III

Пилип Орлик

Під час визвольної війни Богдан Хмельницький спирався на військовий союз з Османською державою і Кримським ханством. Згодом Петро Дорошенко та більшість правобережної еліти з метою воз'єднання України та нейтралізації політичних намірів московського царства, Речі Посполитої і Криму пішли на прийняття в березні 1669 року протекції османського султана Мехмеда IV. У тимчасові військово-політичні союзи з Кримським ханством у цей час вступало й Військо Запорозьке. У 1678–1679 роках гетьманом України під турецькою зверхністю був Юрій Хмельницький. Найбільш тривалим протекторатом Кримського ханства та Османської Порти був період після 1709 року. У 1709–1711 роках гетьман Пилип Орлик у союзі зі Швецією, Кримом та Османами спробував військовим шляхом відновити Українську Гетьманську державу, але зазнав невдачі. У 1714 році Османська імперія та Річ Посполита уклали договір, за яким Правобережна Україна залишалася за Річчю Посполитою. У 1709–1734 роках запорожці зруйнованої Чортомлицької Січі перебували на Кам'янській та Олешківській Січі на території, контрольованій Кримським ханством. А з 1775 до 1828 року жили на Задунайській Січі в турецьких володіннях.

Цар Олексій Михайлович

Герб московської держави після 1667 року

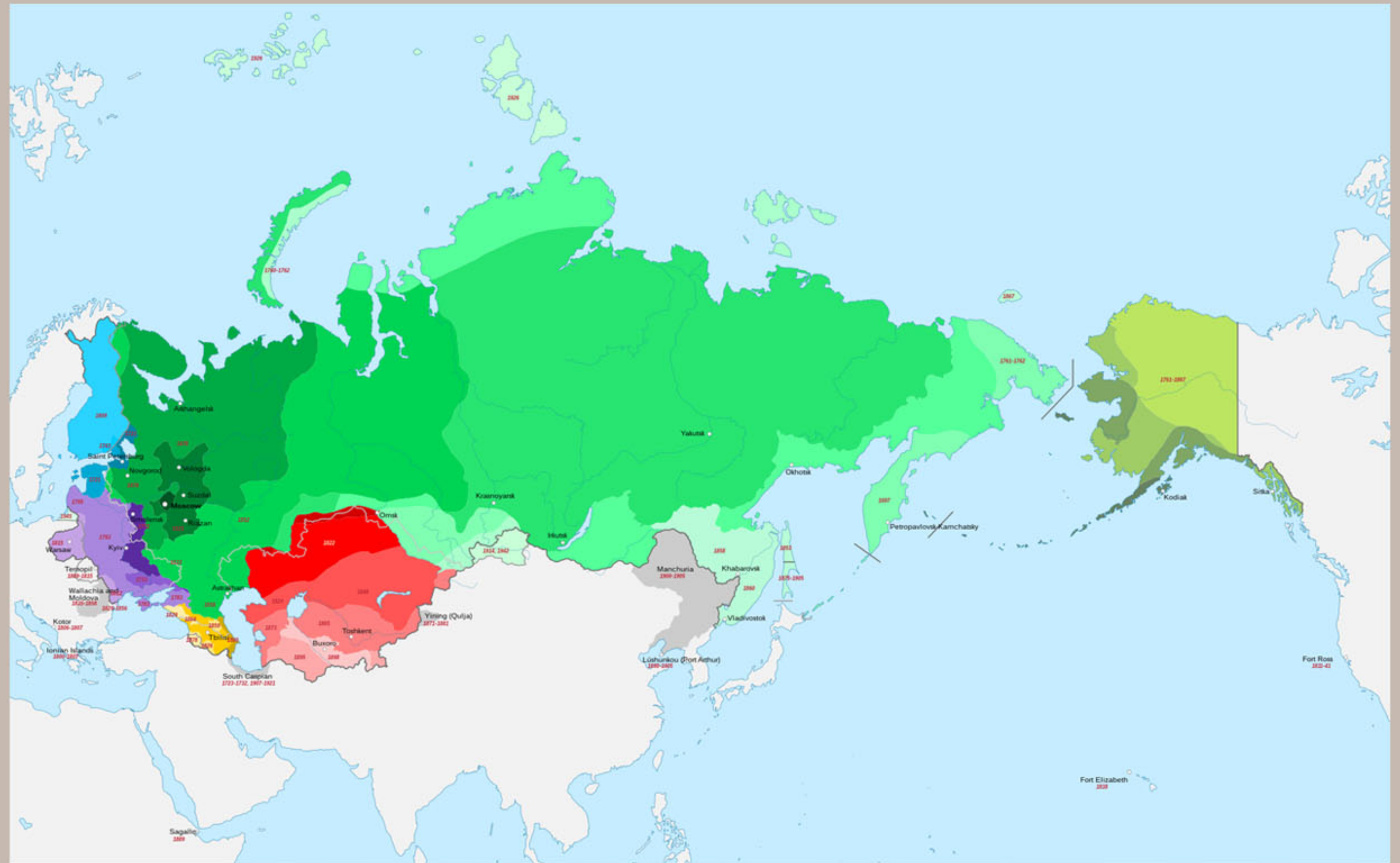
Герб Романових

У 1654 році було укладено Переяславську угоду про протекторат московського царства над частиною України під управлінням гетьмана. Подальша експансія московії та її посилення призвели до того, що до 1917 року більша частина українських земель опинилася під владою монархів з династії Романових. Романови – московський боярський рід. Першим відомим представником роду був боярин московського князя Семена Гордого Андрій Кобила, який жив у XIV ст. Першим представником роду, який отримав патронімічне прізвище Романов, був Федір Микитович Романов, він же патріарх московський Філарет (1554–1633), якого так називали, взявши за основу ім'я його діда Романа. До нього ця лінія нащадків Андрія Кобили називалась також Кошкіними та Захар'їними. Першим московським царем з династії став Михайло Романов у 1613 році – батько царя Михайла Романова патріарх Філарет (Федір Романов) був племінником першої дружини Івана Грозного цариці Анастасії Романівни та двоюрідним братом царя Федора І Івановича, останнього правлячого московського Рюриковича.

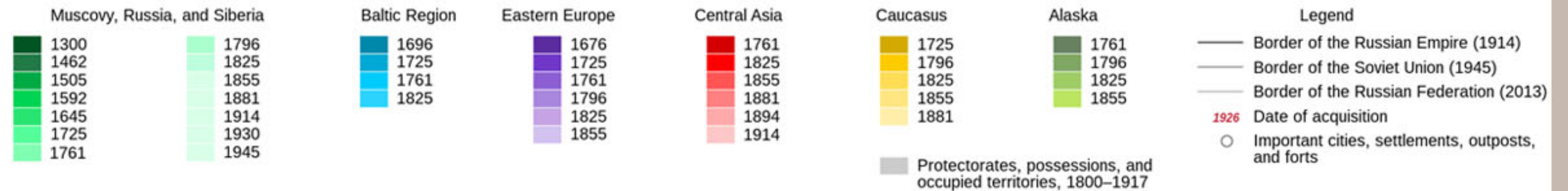

Герб Гольштейн-Готторп-Романових

Романови правили в московській державі як великі князі й царі в 1613–1721 роках. З 1721 року їх титул змінено на імператорів всеросійських. Чоловіча лінія династії перервалася в 1730 році зі смертю Петра II. На монаршому престолі ця династія була до 1762 року. Рід перервався після смерті Єлизавети Петрівни. Імператорський престол посіла династія Гольштейн-Готторп-Романових, яка правила в російській імперії до 1917 року. Жоден нинішній представник династії, згідно із законом про престолонаслідування імператора Миколи II, не має прав на «російський престол».

Territorial Expansion of Russia, 1300–1945

Андраш I

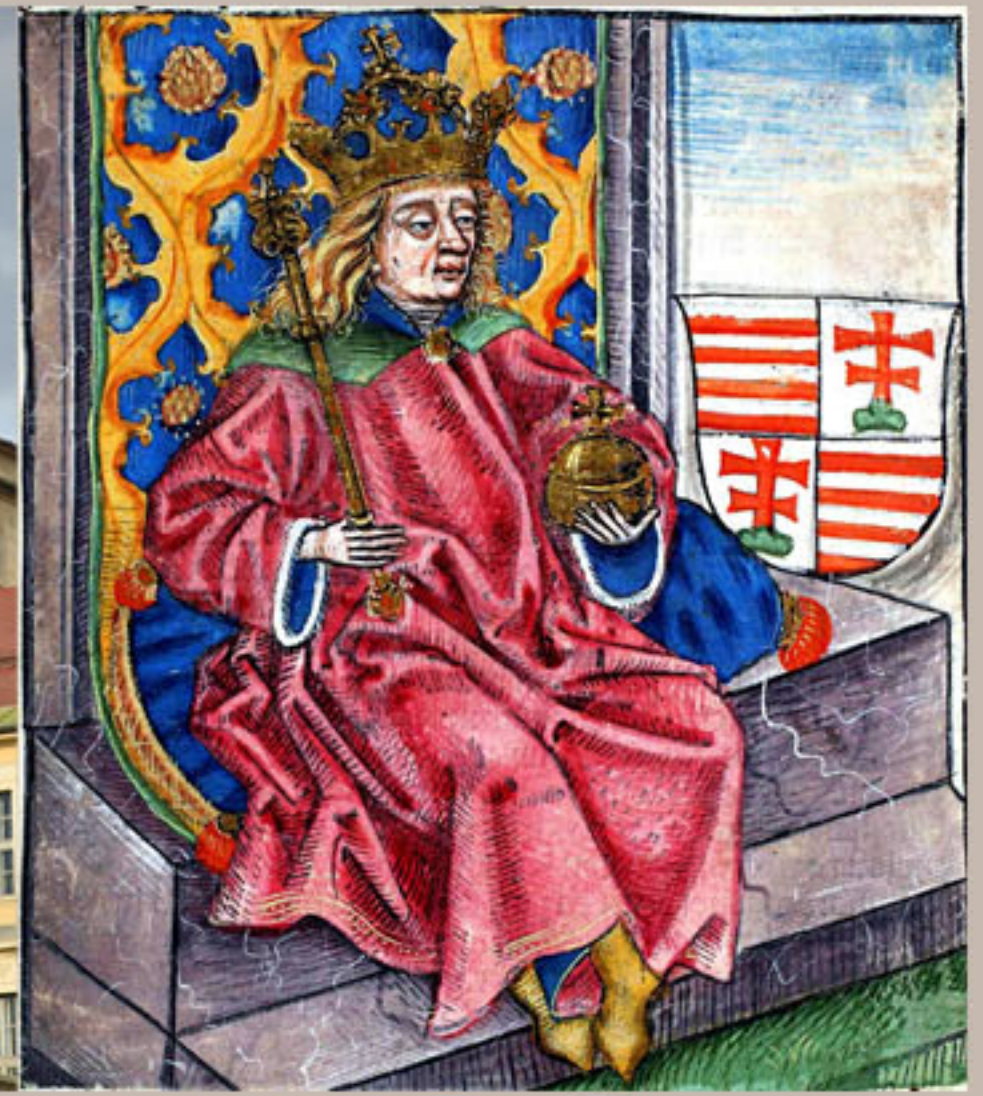
Коломан I Книжник

Андраш II

Коломан Галицький,
герцог Хорватії і Славонії

Бела IV

Монарші права на західноукраїнські землі Габсбурги отримали як спадкоємці Угорської корони. Угорці у 895 році оселилися в Дунайській низовині. Під контролем їх держави перебувала територія сучасного Закарпаття. З XI ст. встановлюються династичні зв'язки між королями з династії Арпадів та Рюриковичами. Король Андраш I (1046–1060) був одружений з Анастасією Ярославною, донькою Ярослава Мудрого, донька Бели I (1060–1063) Ланка стала дружиною Ростислава Володимировича, донька Ласла I Святого (1077–1095) вийшла за волинського князя Ярослава Святополчича. Король Коломан (1095–1114) був одружений з Євфимією Володимирівною, донькою Володимира Мономаха, а його син Алмош – із Предиславою, донькою Святополка Ізяславича. Онуча Мономаха Єфросинія Мстиславна була дружиною короля Гези II, а їхній син Стефан III був заручений з донькою галицького князя Ярослава Володимировича. Син короля Андраша II Андрій був одружений з донькою Мстислава Мстиславича Удатного Марією. За руських князів вийшли заміж доньки сина Андраша II Бели IV: Констанція стала дружиною Лева Даниловича, Анна – Ростислава Михайловича. Тісні зв'язки з політичною елітою Давньоруської держави давали змогу Арпадам активно втручатися у внутрішньополітичне життя Русі, зокрема, обстоювати свої права на Галицьке князівство. На столі в Галичі певний час сиділи син Бели III Андраш II, його сини Коломан та Андрій. Лише після кількох десятиріч боротьби з королем Белою IV Данило Романович зміг відстояти свою владу над Галицьким князівством. З тих часів у титулі угорських королів з'явилася вказівка на володарювання Галичиною та Руссю.

Карл Роберт I Анжуйський

Казимир III Великий із сім'єю. Я. Матейко. 1870-і роки

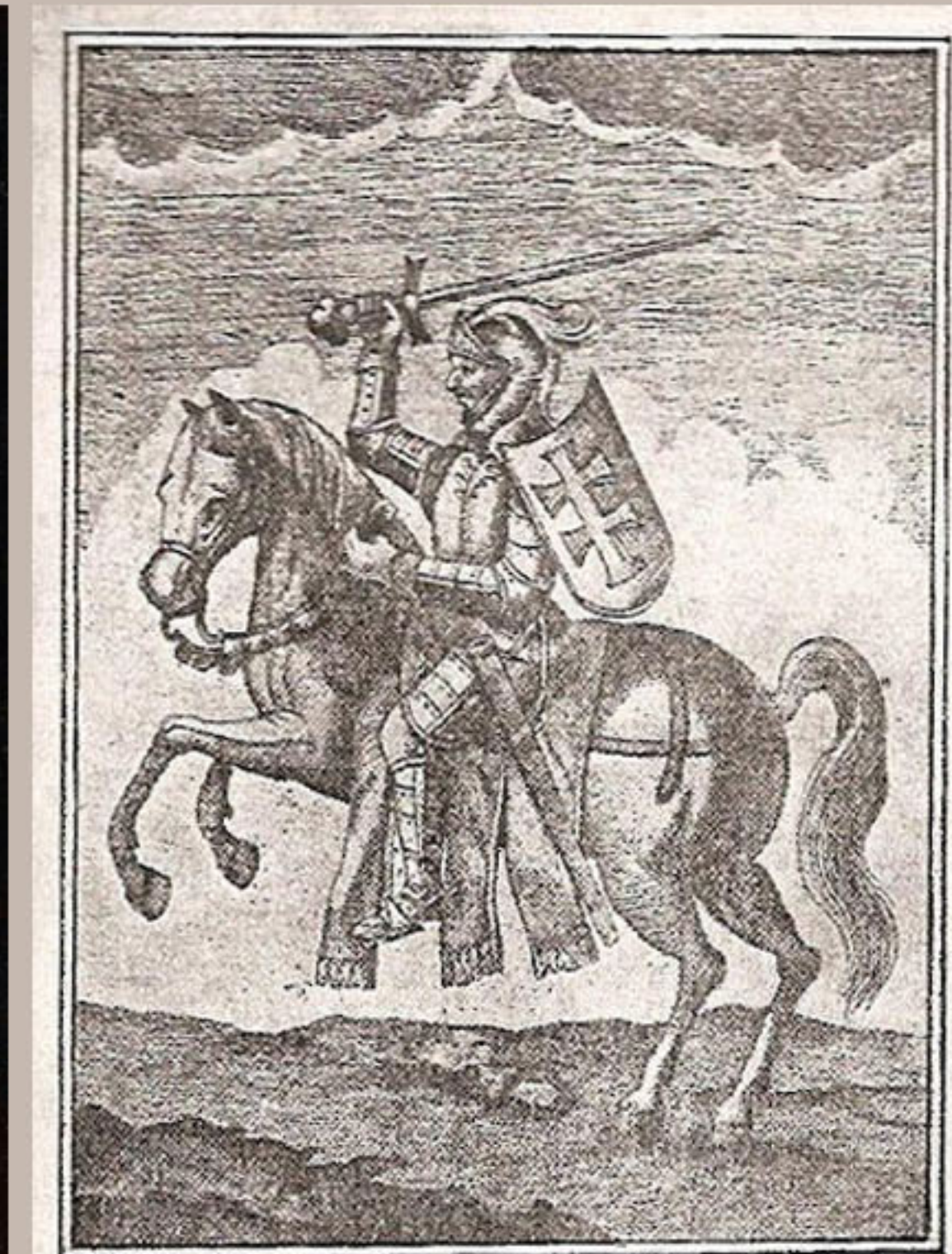
Портрет Казимира III. Я. Матейко. 1893 рік

За правління Карла Роберта I з анжуйської династії на угорському троні (правнука Іштвана V за жіночою лінією) 1339 року було укладено договір з польським королем Казимиром III про те, що на випадок, якщо б у Казимира III не було сина, його спадкоємцем буде угорський королевич Лайош (Людовік), без права нащадків на об'єднану корону – син Карла I та сестри Казимира III Єлизавети. Договір було підтверджено 1350 року Людовиком та Казимиром III. За цією угодою Угорщина «відступала свої спадкові права» на Королівство Русі пожиттєво Казимиру, а після його смерті (якщо у нього не буде синів) усі землі держави Казимира переходять до Людовіка. Таким чином, угорські королі вдруге отримали титул королів Русі, також він з'явився в титулі польських королів.

Федір Коріатович. Зображення XVIII ст.

У 1393 році подільський князь Федір Коріатович програв боротьбу за свої землі Вітовту. Від угорського короля Сигізмунда I Люксембурга він отримав у спадкову власність Закарпаття та Шаріш в обмін на номінальні права на втрачені уділи Поділля.

Theodorus Koriathovics, Princeps Ruthenus, Dux de Munkács, et Podoliæ Basilianorum ad Munkács Fundator Anno. 1360

Сигізмунд I Люксембург

Монета Подільського князівства, князь Федір Коріатович (1388 - 1394).
Денарій, обол?
Л. с. Під короною латинські готичні літери С * О.
З. с. Особистий княжий знак Федора.
Срібло, вага 0,30 г, 600 проба, розмір 1,2 на 1,35 см.

Кам'янець-Подільський

Мукачівський замок

Анна Ягеллонка. Ганс Малер. 1519 рік

*Фердинанд I Габсбург.
Ганс Боксбергер Старший. XVI ст.*

*Максиміліан II Габсбург.
Ніколас Невшатель. 1566 рік*

Герцозький герб Габсбургів

Перший з Габсбургів, який 1526 року був обраний угорським королем – Фердинанд I, чоловік сестри угорського короля Людовіка II Ягеллончика, що того ж року загинув у битві з Османами. Його син Максиміліан II був титулованим володарем західних руських князівств через угорську корону і мав у предках Данила Романовича (через Ольгерда та Ягайла). У 1772–1795 роках Австрійська монархія анексувала Малопольщу, Галичину, Холмщину, Південне Підляшшя, частину Поділля та Буковини. З українських і польських земель було утворено провінцію Королівство Галичини та Володимирії, якій згодом було надано елементи автономії. У 1782–1790 і 1817–1845 роках діяв Галицький становий сейм із лише дорадчими правами. З 1861 до 1918 року (реально до 1914) діяв Галицький сейм із законодавчими правами на своєму рівні, який міг вирішувати місцеві соціально-економічні й культурно-освітні питання. Власний сейм отримала Буковина.

Графський герб Габсбургів

Прапор Габсбургів

Герб імператора Карла V

Герб Королівства Галичини і Володимирії в складі імперії

Габсбурги – одна з наймогутніших монарших династій у Європі періоду середньовіччя та модерну. Представники роду були імператорами Священної Римської імперії (1273–1742, 1745–1806), Австрійської імперії (1804–1867), Австро-Угорщини (1867–1918), Мексиканської імперії (1863–1867); королями Німеччини (з 1273), королями Італії (у складі Священної Римської імперії, 1273–1805) Іспанії (1516–1700), Португалії (1590–1640), Богемії (Чехії), Угорщини, Хорватії, південнопольських і західноукраїнських земель тощо. Назва походить від Габсбурзького замку в кантоні Аргау (Швейцарія), центру середньовічного Габсбурзького графства. Його володарем був франкський лицар, клеттгаузський граф Радбот

Герб Буковини в складі імперії

(985–1045) – засновник роду. Онук цього графа Оттон II (?–1111) уперше додав назву замку до свого титулу «граф Габсбурзький», який згодом закріпився як прізвище. У 1273 році Рудольф Габсбург, нащадок Радбота в сімнадцятому поколінні, став першим королем Німеччини. Він переніс родинну резиденцію зі Швейцарії до Австрійського герцогства, яке залишалося основним володінням роду до 1918 року.

Гужковський Казимир, Андрей Шептицький та Вільгельм Габсбург. Січень 1918 року

Після розпаду Австро-Угорщини в українську політику активно влився онук Франца-Йосифа I ерцгерцог Вільгельм Габсбург-Лотаринзький (1895–1948), учасник української революції 1917–1921 років, відомий як Василь Вишиваний у середовищі легіону Українських Січових Стрільців, полковником якого він був. Навчаючись у військовій академії, Вільгельм почав серйозно цікавитися українською культурою, вивчав мову, читав книжки українських письменників та поетів. Він прославився своїми військовими та дипломатичними здібностями, поезією і любов'ю до України. Певні кола сподівалися висунути його на роль українського монарха, і навіть пропонували очолити заколот проти гетьмана Павла Скоропадського, від чого він відмовився. Сам ніколи не проголошував намірів бути українським монархом. Через незгоду із вчинками Симона Петлюри на користь Польщі він подав у відставку та виїхав в еміграцію. Брав активну участь у діяльності українських кіл в Австрії, був головою Українського національного вільнокозацького товариства. Після Другої світової війни, у 1947 році, був викрадений радянськими агентами, вивезений на територію СРСР та закатований у Лук'янівській тюрмі в Києві.

Історія монархічних династій міцно влітає розвиток політичних процесів на українських землях у загальноєвропейський контекст, спростовує тезу про «бездержавність» українців. Це найважливіше значення династичної генеалогії як частини української історії. Водночас давня традиція елементів демократичного управління серед різних станів суспільства (вічові традиції, міське самоуправління, участь у сеймах, виборах королів і, особливо, козацьке самоуправління) не закріпило в національній свідомості обов'язкової необхідності монархії. Великий вплив на політичні ідеали українців мали традиції та демократичні складові Гетьманської державності XVII–XVIII ст. (сотенно-полкове виборне управління, виборність гетьмана). Сьогодні, спираючись на багатовікову історію та культуру, Україна захищає власну державу, свій демократичний політичний вибір і розвиває сучасну політичну націю.

Упорядник: старший науковий співробітник Музею історії Десятинної церкви Андрій Чекановський.

Джерела світлин:

Британська королівська сім'я: [instagram.com/theroyalfamily](https://www.instagram.com/theroyalfamily), https://www.rbc.ua/ukr/lite/stil_zhizni/bolshe-obyazannostey-torzhestv-ozhidat-korolevskoy-1548340377.html

*Японська імператорська сім'я: https://uk.wikipedia.org/wiki/Императорський_дім_Японії#/media/Файл:The_Imperial_Family_of_Japan,_2021.jpg
<https://newacropolis.org.ua/articles/arystotel>*